

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут геолого-географічний

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

_____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Основи сільськогосподарського виробництва та аграрної економіки

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)

(код і назва спеціальності (тей))

2017 р.

Розробники:

Тригуб Валентина Іванівна – кандидат географічних наук, доцент, доцент ґрунтознавства і географії ґрутів;

Тортик Микола Йосипович – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри ґрунтознавства і географії ґрутів

Навчальна програма затверджена на кафедрі географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру.

Протокол № 1 від. "31" серпня 2017р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(Біланчин Я. М.)
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від. "05" вересня 2017р.

Голова НМК

_____ (підпис)

(Біланчин Я. М.)
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни “Основи сільськогосподарського виробництва та аграрної економіки” складена відповідно до освітньо-професійної/освітньо-наукової програми підготовки

бакалавра спеціальності 014.07 Середня освіта (географія)
(назва рівня вищої освіти) (код і назва спеціальностей)

Предметом навчальної дисципліни є вивчення землеробства як науки, що вивчає загальні прийоми вирощування сільськогосподарських культур, розробляє способи найбільш раціонального, екологічного, технологічного і економічно обґрунтованого використання землі, підвищення і відтворення родючості ґрунту для збільшення врожайності сільськогосподарських культур; вивчає сукупність суспільно-виробничих відносин у с/г, характер прояву та економічність сучасних форм господарювання в умовах ринкових відносин.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Вивчення дисципліни базується на знаннях попередніх навчальних дисциплін «Ґрунтознавство і географія ґрунтів», «Геоботаніка з основами ботаніки», «Біологічні ресурси та їх охорона», «Біогеографія з основами екології», «Ґрунтово-земельні ресурси України та світу», «Біогеографічні та ґрунтознавчі дослідження», «Правові основи використання ґрунтово-земельних ресурсів», «Природоресурсне право з основами правознавства»

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Основи загального землеробства
2. Основи рослинництва.
3. Сільське господарство в системі галузей економіки України та його особливості. Економіко-правові умови функціонування сучасних с/г підприємств і об'єднань.
4. Ресурсний потенціал с/г. Ринкові механізми господарювання в с/г. Економічні і правові засади підприємництва.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – надати уявлення про основні теоретичні положення наукового землеробства та рослинництва, практичні прийоми підвищення ефективної родючості ґрунтів і врожайності сільськогосподарських культур. Ознайомити студентів із закономірностями раціональної організації і ведення с/г виробництва в аграрних формуваннях, розвитку сільського господарства, формування АПК в умовах ринкової економіки, дослідженні способів поєднання праці із засобами виробництва, що сприяє підвищенню його ефективності.

Завдання:

- дати визначення термінів, що використовуються в науковій дисципліні;
- ознайомити студентів з факторами життя рослин і законами землеробства;
- усвідомити виключну роль застосування комплексу заходів по боротьбі з бур'янами;
- усвідомити особливу роль сівозмін в системі заходів по підвищенню родючості ґрунтів і врожайності с/г культур;
- дати уявлення про поняття систем землеробства, їх історичний розвиток і складові частини (ланки) сучасних систем;
- дати характеристику біологічних особливостей основних с/г культур, їх значення в народному господарстві, ареали розповсюдження і особливості вирощування;
- ознайомити з чинним законодавством, що регулює земельні відносини та ресурси;
- усвідомити роль с/г в структурі агропромислового комплексу України;

- дати уявлення про пошук шляхів найефективнішого використання земельних, трудових і матеріально-технічних ресурсів в с/г;
- ознайомити з економічними і правовими засадами підприємництва в с/г;
- знати економіко-правові засади функціонування різних с/г підприємств та форм господарювання;
- вміти обґрунтовувати шляхи організаційно-господарського зміцнення підприємств, узагальненні нових явищ в організації і плануванні виробництва.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) **загальних (ЗК)**: здатність до пошуку інформації, її аналізу та критичного оцінювання (КІ.02); здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях (КС.02);

б) **фахових загальних (КФЗ)**: поглиблення знань з історії, економіки, права щодо основних тенденцій сучасного с/г виробництва України, розвитку різних форм господарювання; розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності (КФЗ.01); базові знання в галузі, необхідні для освоєння загально-професійних дисциплін (КФЗ.04); здатність оцінювати вплив антропологічного фактора на довкілля (КФЗ.07); сучасні уявлення про світове господарство (КФЗ.27); базові уявлення про основи раціонального природокористування і охорони природи (КФЗ.32);

в) **спеціальних фахових (КФС)**: здатність застосовувати професійно профільовані знання в галузі загальноосвітніх дисциплін у процесі розв'язання професійних задач (КФС.01); здатність використовувати Internet-ресурси для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності (КФС.02); здатність володіти навичками професійної роботи з комп'ютером, використання географічних інформаційних технологій для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності (КФС.05); здатність використовувати професійно профільовані знання й практичні навички в галузі сільського господарства, економіки та географії природокористування на основі оцінки сучасного його стану, виявлення тенденцій та особливостей розвитку під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників (КФС.14); здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі соціально-економічної статистики (КФС.15).

Програмними результатами навчання (ПРН) є:

— **знання і розуміння**: знати та розуміти основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географічної науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географії (ПРН1); усвідомлювати зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом чинників різного характеру; розуміти наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства; знати важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності (ПРН3); знати основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільств (ПРН 4); знати та розуміти закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах, територіального планування (ПРН6); розуміти основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікувати зв'язки і залежності між компонентами, знати причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них (ПРН7);

— **уміння**: вміти встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства, використовувати концепції,

парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (ПРН11); уміти охарактеризувати регіони, ландшафти і біогеоценози, пояснити їх особливості і взаємозв'язки, сформовані географічним положенням та іншими географічними факторами (ПРН16); застосовувати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; вільно передає географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами (ПРН22); володіти комунікативною мовленнєвою компетентністю з української мови, однією з іноземних мов в обсязі тематики, зумовленої професійними потребами; здатний удосконалювати й підвищувати власний професійний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті (ПРН25);

— **комунікація**: ефективно спілкуватися в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступати перед аудиторією, брати участь у дискусіях, обстоювати власну думку (позицію), дотримуватися культури поведінки й мовленнєвого спілкування (ПРН28);

— **автономія і відповідальність**: здатність проектувати траєкторію власного професійного розвитку і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання предметні компетентності (ПРН29).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- роль с/г в структурі агропромислового комплексу України;
- прийоми основного і поверхневого обробітків ґрунту;
- основні види бур'янів і їх шкідливу дію на розвиток культурних рослин;
- основні заходи по боротьбі з бур'янами;
- характеристику попередників с/г культур .
- морфологічні особливості основних польових культур і технологію їх вирощування;
- визначення термінів, що використовуються в науковій дисципліні;
- чинне законодавство, що регулює земельні відносини та ресурси;
- роль с/г в структурі агропромислового комплексу України;
- економіко-правові засади функціонування різних с/г підприємств та форм господарювання;
- економічні і правові засади підприємництва в с/г
- суть і методику визначення ресурсного потенціалу сільського господарства та його ефективності;
- основні закономірності інтенсивного розвитку сільського господарства;
- виробничо-економічні особливості ефективного розвитку сільськогосподарських галузей;

вміти:

- оцінювати вплив космічних і земних факторів на ріст і розвиток рослин.
- показувати тісний взаємозв'язок законів землеробства.
- правильно складати схеми сівозмін для різних природних зон з урахуванням спеціалізації виробництва;
- правильно формулювати основні задачі зональних систем землеробства з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов території.
- користуватися збірниками нормативно - правових актів, науково - практичними коментарями до законодавчих актів, а також довідковими матеріалами, статистичними даними та іншими джерелами щодо тематики наукової дисципліни;
- застосовувати набуті знання і навички в процесі вирішення практичних ситуацій.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин, що становить 4.0 кредитів ECTS.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи загального землеробства

Тема 1. Зміст загального землеробства.

Земля в сільськогосподарському виробництві і її основні особливості. Історичний розвиток землеробства і його особливості. Сучасний зміст наукового землеробства.

Тема 2. Фактори життя рослин і закони землеробства.

Космічні фактори (світ, тепло), їх роль і заходи регулювання. Земні фактори життя (волога, повітря, поживні речовини), їх роль і заходи регулювання. Закони землеробства. Відношення рослин до факторів життя.

Тема 3. Родючість і окультуреність ґрунтів.

Види родючості ґрунтів. Основні вимоги до родючого ґрунту. Поняття терміну окультурення ґрунту. Речовинна і енергетична основа родючості ґрунту. Групи факторів родючості ґрунту (біологічні, агрофізичні, агрохімічні). Біологічні фактори (органічна речовина, ґрунтова біота, фітосанітарний стан). Агрофізичні фактори (гранулометричний склад, структура, будова і складення ґрунту). Агрохімічні фактори (вміст поживних речовин, склад вбирного комплексу, реакція середовища).

Тема 4. Бур'яни і міри боротьби з ними.

Загальні відомості про бур'яни. Основні причини шкідливої дії бур'янів в посівах с/г культур. Рівні забур'яненості або пороги шкідливості бур'янів в посівах (фітоценотичний, критичний, економічний). Чутливість культурних рослин до бур'янів в залежності від фази росту. Біологічні особливості бур'янів. Класифікація бур'янів за біологічними ознаками. Групи малолітніх бур'янів. Групи багатолітніх бур'янів. Паразитні і напівпаразитні бур'яни. Методи обліку бур'янів в посівах. Міри боротьби з бур'янами (агротехнічні, біологічні і хімічні).

Тема 5. Наукові основи обробітку ґрунту.

Поняття обробітку ґрунту і його вплив на фізичні властивості і розвиток рослин. Основні завдання обробітку ґрунту. Технологічні операції при обробітку ґрунту. Прийоми основного обробітку ґрунту (оранка, безполицевий обробіток, плоскорізний обробіток. Спеціальні прийоми основного обробітку ґрунту і особливості їх використання. Прийоми поверхневого обробітку ґрунту. Принципи мінімалізації обробітку ґрунту. Система обробітку ґрунту під ярі культури (основний, передпосівний, післяпосівний) – основні завдання і прийоми. Система обробітку ґрунту під озими культури.

Тема 6. Сівозміни.

Наукові поняття сівозміни (визначення сівозміни, схема сівозміни, ротація сівозміни, ротаційна таблиця, збірні поля, беззмінні посіви, повторні посіви). Теорії сівозмін. Сучасна теорія сівозмін і основні її принципи. Агротехнічна характеристика попередників сільськогосподарських культур. Класифікація сівозмін - типи і види. Польові сівозміни і особливості їх запровадження в різних природних зонах. Кормові і спеціальні сівозміни. Сівозміни у зрошуваному землеробстві, особливості і специфіка. Основні принципи побудови сівозмін.

Тема 7. Системи землеробства.

Основні поняття системи землеробства. Історичний розвиток систем землеробства і їх особливості (примітивні, екстенсивні, перехідні, сучасні інтенсивні). Основні ланки сучасних систем землеробства.

Змістовий модуль 2. Основи рослинництва.

Тема 8. Загальні питання рослинництва.

Роль зелених рослин в житті планети. Основні центри видового різноманіття і походження культурних рослин. Особливості їх розмноження, росту і розвитку. Виробнича і ботаніко-біологічна класифікація польових культур.

Тема 9. Насіння і сівба.

Насіння сільськогосподарських культур, його різноякісність і причини, що її обумовлюють. Головні фактори, що впливають на якість насіння. Посівні якості насіння – чистота, крупність, вирівняність, вологість, схожість (енергія проростання і сила росту). Основні вимоги до сівби – оптимальна площа живлення, правильна глибина посіву, обґрунтована норма посіву. Способи рядкового посіву. Строки сівби ярих і озимих культур.

Тема 10. Біологічні особливості, технологія вирощування основних с/г культур.

Морфологічні особливості. Хімічний склад рослин. Технологія вирощування – біологічні особливості, місце в сівозміні, добрива, обробіток ґрунту, посів, догляд за посівами, збирання врожаю.

Змістовий модуль 3. Сільське господарство в системі галузей економіки України та його особливості. Економіко-правові умови функціонування сучасних с/г підприємств і об'єднань.

Тема 11. Предмет, методи та завдання науки і дисципліни. Сільське господарство в системі галузей економіки України та його особливості. Організація виробництва та підприємницької діяльності в аграрних формуваннях. Поняття та предмет науки. Завдання науки і її місце серед інших наук. Методи науки і прийоми досліджень.

Тема 12. Агропромисловий комплекс України (АПК). Поняття агропромислового комплексу, його склад, місце і значення в економіці України. Сільське господарство - основна ланка АПК. Сучасний стан АПК України і підвищення ефективності на основі збалансованого розвитку всіх його ланок. Інтерпретація (розуміння) зайнятості у сільському господарстві, виходячи з чисельності працюючих в ланках АПК

Тема 13. Сучасні с/г підприємства і об'єднання. Види підприємств і об'єднань. Форми власності та господарювання. Види аграрних формувань. Сільськогосподарські підприємства. Організаційні форми міжгосподарських та агропромислових об'єднань.

Тема 14. Економіко-правові засади функціонування фермерських господарств. Нормативно-правове забезпечення роботи фермерських господарств. Організаційно-економічні основи селянських (фермерських) господарств. Місце фермерського господарства в системі підприємницької діяльності. Створення фермерського господарства. Виробнича діяльність селянських (фермерських господарств). Підтримка розвитку фермерських господарств. Шляхи підвищення ефективності роботи фермерських господарств. Кооперування селянських (фермерських) господарств.

Тема 15. Економіко-правові засади функціонування особистих селянських господарств населення. Поняття та нормативно-правове забезпечення роботи особистих селянських господарств. Місце та спеціалізація особистих селянських господарств в економіці сільського господарства України. Шляхи підвищення ефективності функціонування особистих селянських господарств.

Змістовий модуль 4. Ресурсний потенціал с/г. Ринкові механізми господарювання в с/г. Економічні і правові засади підприємництва

Тема 16. Ресурсний потенціал с/г. Земельні ресурси та їх використання. Земля - головний засіб виробництва в сільському господарстві. Класифікація земель за цільовим призначенням. Сільськогосподарські угіддя, їх структура. Державний земельний кадастр. Бонітування ґрунтів. Економічна оцінка землі. Грошова оцінка землі. Земельна реформа. Основні напрямки підвищення економічної ефективності використання землі в сільському господарстві.

Тема 17. Трудові ресурси сільського господарства. Поняття і склад трудових ресурсів та їх класифікація. Динаміка і структура трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Показники ефективності використання трудових

ресурсів. Напрями покращення використання трудових ресурсів у сільськогосподарському виробництві.

Тема 18. Елементи ринкового механізму господарювання. Маркетингова політика аграрних підприємств. Ціна, попит, пропозиція і конкуренція як елементи ринкового механізму господарювання. Поняття, роль і форми ринкової конкуренції. Монополізм і його види. Формування маркетингової політики суб'єктів аграрного ринку. Маркетингове позиціонування як засіб посилення конкурентних позицій. Маркетингова стратегія екологічного підприємництва.

Тема 19. Підприємництво як вид економічної діяльності. Економічні і правові засади підприємництва. Поняття і зміст підприємництва. Підприємництво як вид економічної діяльності. Державне регулювання підприємницької діяльності. Суб'єктивно-психологічні аспекти підприємництва в с/г. Правове регулювання підприємницької діяльності. Тактика і стратегія підприємницької діяльності. Економічне забезпечення підприємницької діяльності. Проблеми підприємництва в Україні.

Тема 20. Якість сільськогосподарської продукції та конкурентоспроможність аграрних підприємств. Якісні параметри продукції сільського господарства як чинник конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність аграрних підприємств у сучасних умовах.

3. Рекомендована література

Для змістових модулів 1 і 2

Основна

1. Витязев В. Г. Общее земледелие : Учебник / В. Г. Витязев, И. Б. Макаров И. Б. – Изд-во МГУ, 1991. – 288 с.
2. Верещагин Л. Н. Атлас сорных, лекарственных и медоносных растений / Л. Н. Верещагин. – К. : Юнивест маркетинг, 2002. – 380 с.
3. Гудзь В. П. Землеробство : Підручник / В. П. Гудзь, І. Д. Примак, Ю. В. Будьонний, С. П. Танчик; за ред. В. П. Гудзя. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 464 с.
4. 3. Доспехов Б. А. Практикум по земледелию / Б. А. Доспехов, И. П. Васильев, А. М. Туликов. – М. : Агропромиздат, 1987. – 383 с.
5. Земледелие / С. А. Воробьев, А. Н. Каштанов, А.М. Лыков и др.; под ред. С. А. Воробьева. – М. : Агропромиздат, 1991. – 527 с.
6. Лысогоров С. Д. Орошаемое земледелие / С. Д. Лысогоров, В. А. Ушкаренко. – М. : Колос, 1981. – 382 с.
7. Лозовіцький П. С. Основи землеробства та рослинництва. Книга 1. Землеробство. Навчальний посібник / П. С. Лозовіцький. – К., 2010. – 268 с.
8. Основы земледелия и растениеводства / В. С. Коссинский, В. С. Никляев, В. В. Ткачев и др.; под ред. В. С. Никляева. – М. : Агропромиздат, 1990. – 479 с.
9. Основы технологии сельскохозяйственного производства. Земледелие и растениеводство / Под ред. В. С. Никляева. – М.: «Былина», 2000. – 555 с.
10. Практикум по земледелию и растениеводству / Под ред. В. С. Никляева. – М.: Колос, 1996. – 319 с.
11. Шичула М. К. Охорона ґрунтів : навч. посібник / М. К. Шичула, О. Ф. Ігнатенко, М. В. Капштик. – К. :Т-во «Знання», КОО, 2001. – 398 с.

Додаткова

1. Веселовський І. В. Атлас-визначник бур'янів. – К. :Урожай,1986.
2. Довідник агронома / За ред. В. А. Кононюк. – К. :Урожай, 1986.
3. Доспехов Б.А. Практикум по земледелию. – М : Колос, 1977.
4. Лавейкін М., Тортік М. Й., Гоголев А. І. Методичні вказівки до лабораторно-практичних занять з курсу “Основи землеробства та рослинництва”. – Львів, 1997.

5. Паньків З. П. Методичні вказівки до практичних занять з курсу "Основи землеробства та рослинництва". Розділ "Бур'яни та заходи боротьби з ними". – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. - 2001.

Для змістових модулів 3-4

Основна

1. Економіка сільського господарства / П. П. Руснак, В. В. Жабка, М. М. Рудий, А. А. Чалий; За ред. П.П. Руснака. - К.: Урожай, 1998. - 320 с.
2. Економіка сільського господарства / За ред. В. П. Мертенса. - К.: Урожай, 1995. - 288 с.
3. Здоровцов О. І., Мацибора В. І. та ін. Економіка сільського господарства / За ред. д.е.н., проф. О.І. Здоровцова, к.е.н., доц. В.І. Мацибори. - К.: Вид-во УСГА. - 1993. - 320 с.
4. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. - К.: ІЗМН, 1996. - 510 с.
5. Андрійчук В.Г. Економіка аграрного підприємства. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. - К.: КНЕУ, 2000. - 355с.
6. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-е вид., доп. і перероблене. - К.: КНЕУ, 2002. - 664с.

Додаткова

1. Конституція України. - К.: Видання інституту законодавства Верховної Ради України, 1996. - 49 с.
2. Закон України "Про підприємства в Україні" (27.03.1991 р., із змінами і доповненнями). // Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств. 2-е доповнене видання. - К.: ІАЕ УААН, 2000. - С. 205-224.
3. Закон України "Про господарські товариства" (19.09.1991 р., із змінами і доповненнями). // Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств. 2-е доповнене видання. - К.: ІАЕ УААН, 2000. - С. 224-244.
4. Закон України "Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про селянське (фермерське) господарство" // Урядовий кур'єр. - 1993. - 29 липня.
5. Закон України "Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям" (8.08.1995). // Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств. 2-е доповнене видання. - К.: ІАЕ УААН, 2000. - С. 283-285.
6. Закон України "Про оренду землі"// Урядовий кур'єр. - 1998. - 22 жовтня.
7. Закон України "Про підтримку малого підприємництва"// Урядовий кур'єр. - 2000. - 22 листопада.
8. Земельний кодекс України // Урядовий кур'єр. - 2001. - 15 листопада.
9. Закон України „Про особисте селянське господарство" // Економіка АПК. - 2003. - № 9. С.150-152.
10. Закон України „Про фермерське господарство" // Державний вісник України. - 2003. - № 14.- С. 23-28.
11. Указ Президента України "Про заходи щодо підтримки цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників" // Урядовий кур'єр. - 1998. - 11 червня.
12. Указ Президента України "Про підтримку сільськогосподарських товаровиробників" // Урядовий кур'єр. - 1998. - 3 грудня.
13. Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" // Урядовий кур'єр. - 1999. - 8 грудня.
14. Указ Президента України "Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку" // Урядовий кур'єр. - 2000. - 8 червня.
15. Указ Президента України "Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян в процесі реформування аграрного сектора економіки" // Урядовий кур'єр. - 2001. - 1 лютого.
16. Указ Президента України "Про концепцію амортизаційної політики"// Урядовий кур'єр. - 2001. - 28 березня.

17. Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку ринку вітчизняної техніки для агропромислового комплексу та збільшення обсягів її виробництва" // Урядовий кур'єр. - 2001. - 14 листопада.
18. Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо вирішення соціальних проблем на селі та подальшого розвитку аграрного сектора економіки" // Сільський час. - 2002. - 27 лютого.
19. Постанова Кабінету Міністрів України "Про методику грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів" (від 25 березня 1995 р. № 231) // Урядовий кур'єр. - 1995. - 4 квітня.
20. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник, вип.6 / За ред. акад. УААН П.Т.Саблука. - К.: ІАЕ УААН, 2003. - 764 с.

4. Електронні інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Міністерство екології та природних ресурсів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека ОНУ імені ІІ. Мечникова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.onu.edu.ua/>
4. Одеська державна наукова бібліотека імені М. Горького. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ognb.odessa.ua/>
5. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/>.
6. Національний науковий центр "Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського" НААН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.issar.com.ua/>.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Іспит.

6. Методи діагностики успішності навчання

Поточне контрольне опитування, контрольні роботи, оцінювання виконання лабораторних робіт і самостійних завдань, підсумкове контрольне опитування.

Примітки:

1. Програма навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом. Програма навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь.
2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної/освітньо-наукової програми.
3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.
4. Вищими навчальними закладами можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Програми навчальної дисципліни» залежно від специфіки та профілю вищого навчального закладу.
5. Формат бланка – А4 (210×297 мм).